

zylei w r. 1868. Ale wkrótce pod wpływem znakomitego anarchisty rosyjskiego Michała Bakunina zarysowała się budowa Towarzystwa.

Marks i część stowarzyszonych została wierną swemu programowi, Bakunin zdołał drugą część porwać i rzucić w objęcia anarchizmu. Marks wierzył tylko w powolne urzeczywistnienie swoich ideałów, Bakunin dążył do natychmiastowego ich zrealizowania. Mimo tego rozdziału była Międzynarodówka stowarzyszeniem potężnym, z którym każdy rząd musiał się rachować. Dopiero stłumienie komuny paryskiej w potokach krwi robotniczej zadało cios stanowczy ogromnemu stowarzyszeniu. W roku 1872 antagonizm dwu kierunków Marksa i Bakunina zaostrzył się jeszcze, wreszcie Marks z częścią wydziału udał się do Ameryki, gdzie było kilkaset tysięcy członków, a Bakunin ze swym towarzystwem: „Alians socjalnodemokratyczny“ wzbudził potężny ruch we Włoszech i w Hiszpanii, gdzie Alians liczył 193 sekcyje.

Ale ruch anarchistyczny zainicjonowany przez Bakunina zaczął nadzwyczaj szybko upadać. Socjalistyczna część Międzynarodówki nie istniała już od r. 1874. Bakuninowcy odbyli ostatni swój zjazd w Gandawie r. 1877. Z tym zjazdem przestało istnieć potężne niegdyś Stowarzyszenie międzynarodowe robotników.

Przechodzimy do najnowszych współczesnych nam partyj i ruchów roboczych.

Starym zwyczajem zaczniemy od Francji.

Powiedzieliśmy wyżej, że socyalizm zapuścił był głębokie korzenie za rządów Napoleona III. Za panowania jego dochodziła siła zorganizowanych robotników do tego stopnia, że autokratyczny Cezar musiał wprost z robotnikami kokietować. Rząd francuski musiał stale przedsiębrać kosztowne ogromne roboty jak n. p. przebudowywanie całych miast, aby tylko zatkać gardło nigdy nie usypiającemu proletaryatowi. Dodajmy, że i republikański rząd z r. 1886 tego samego środka chwycił się, wydając miliony na różne własne przedsiębiorstwa i dając zatrudnienie tysiącom robotników. Gdy nadchodził rok 1870, Francya była nurtowaną